

بررسی پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد دانشجویان بر اساس مؤلفه‌های ناگویی هیجانی و جرأت‌ورزی

مقاله پژوهشی
اصیل
Original
Article

شهناز محمدی^۱، آذین سراج خرمی^۲، شهلا آقائی بجنستان^۳

چکیده

هدف: هدف اصلی پژوهش حاضر، پیش‌بینی گرایش به اعتیاد دانشجویان بر اساس مؤلفه‌های ناگویی هیجانی و جرأت‌ورزی بوده است. **روش:** جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان ورودی جدید شرکت‌کننده در کلاسهای گروه معارف دانشگاه خوارزمی تهران در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود و با استفاده از روش تصادفی ساده، ۱۳۲ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای سنجش متغیرهای مطالعه، از پرسشنامه جرأت‌ورزی گمبریل و ریچی (۱۹۷۵)، پرسشنامه ناگویی هیجانی تورنتو (۱۹۹۴) و پرسشنامه آمادگی به اعتیاد وید و بوچر (۱۹۹۲) استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها، از روش همبستگی پیرسون استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد بین ناگویی هیجانی با آمادگی به اعتیاد دانشجویان، رابطه مثبت معنادار و بین جرأت‌ورزی با آمادگی به اعتیاد دانشجویان، رابطه منفی معناداری وجود دارد ($p < 0/05$). همچنین با توجه به مقدار ضریب تعیین (R^2)، ۱۱ درصد واریانس آمادگی به اعتیاد توسط متغیرهای پیش‌بین (ناگویی هیجانی و جرأت‌ورزی) قابل تبیین است. **نتیجه‌گیری:** گرایش به اعتیاد بر اساس متغیرهای پرخاصگری و ابزار وجود، قابل پیش‌بینی است و لزوم توجه نظام آموزشی به منظور کاهش ناگویی هیجانی و بهبود جرأت‌ورزی، ضروری به نظر می‌رسد.

واژگان کلیدی: ناگویی هیجانی، جرأت‌ورزی، آمادگی به اعتیاد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۰۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۷

۱. دکترای روان‌شناسی، دانشیار گروه روان‌شناسی بالینی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه خوارزمی (نویسنده مسئول). smohammadi777@yahoo.com

۲. دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی.

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی.

الف) مقدمه

امروزه سوء مصرف و اعتیاد به مواد مخدر، به یکی از شایع‌ترین اختلالات روان‌پزشکی در سراسر جهان تبدیل شده است (مولیک و کوبر،^۱ ۲۰۲۰). اعتیاد به مواد، سلامت عمومی، ثبات اقتصادی و سیاسی و ساختارهای اجتماعی کشورهای مختلف را تهدید می‌کند (علی‌اکبرزاده آرائی و همکاران، ۲۰۱۹). طبق تعریف انجمن روان‌پزشکی آمریکا^۲ (۲۰۱۳)، اعتیاد به مواد یا وابستگی به آن، «اختلالی مزمن و عودکننده است که در آن، رفتار جستجوی مواد مخدر و مصرف مواد با وجود پیامدهای منفی جدی ادامه می‌یابد». در سالهای اخیر، اعتیاد نه تنها در بین بزرگسالان رواج یافته، بلکه زندگی بسیاری از جوانان را نیز به گروگان گرفته است. داده‌ها نشان می‌دهد که بیش از ۱۷.۴ میلیون نوجوان و جوان بین ۱۲ تا ۲۵ سال در ایالات متحده مصرف‌کننده غیرقانونی مواد مخدرند (اداره خدمات سوء مصرف مواد و خدمات سلامت روان،^۳ ۲۰۱۸). در ایران نیز شیوع مصرف دخانیات و مواد در بین جوانان، حدود ۲۰ تا ۲۵ درصد برآورد شده است (رونقی و همکاران، ۲۰۱۸). با توجه به اهمیت مسئله اعتیاد و رفتارهای مصرف مواد در جوانان، شناسایی عوامل زمینه‌ساز و تداوم‌بخش این رفتارها به منظور اقدامات پیشگیرانه و درمانی، ضروری به نظر می‌رسد. درک اینکه چه مسائلی سبب شکل‌گیری اعتیاد می‌شود، به درمانگران امکان می‌دهد اقدامات مؤثرتری را برای طراحی راهبردهای درمانی مناسب به کار گیرند.

ثبت نام در دانشگاه برای بسیاری از جوانان، یک رویداد متمایز در زندگی است که نماد گذار از نوجوانی به سمت استقلال و بزرگسالی به شمار می‌رود. این مرحله از زندگی، فرصتهای فراوانی را برای مصرف مواد اعتیادآور به دانشجویان ارائه می‌دهد و آنان را در معرض خطر بالای مصرف مواد مخدر قرار می‌دهد (ارسنداوکس^۴ و همکاران، ۲۰۲۰). دانشجویانی که به طور منظم مواد استفاده می‌کنند، احتمالاً معدل پایین‌تری دارند، ساعت‌های کمتری را صرف مطالعه می‌کنند و پس از فارغ‌التحصیلی به میزان کمتری موفق به کاربایی می‌شوند. مصرف مواد همچنین با عوارض جسمانی و روانی و افزایش مرگ‌ومیر عمومی پزشکی برای

1. Mollic & Kober

2. American Psychiatric Association (APA)

3. Substance Abuse and Mental Health Services Administration

4. Arsandaux

بررسی پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد دانشجویان بر اساس ... ۵

بسیاری از دانشجویان همراه است (ولز و همکاران،^۱ ۲۰۱۹). در نتیجه، با توجه به شیوع بالای مصرف مواد مخدر و چالش‌های ابتلا به آن، تلاش برای برنامه‌ریزی و تدوین راهکارهای مداخله‌ای پیشگیرانه اعتیاد در دانشگاه‌ها ضروری به نظر می‌رسد.

در همین راستا، دلایل متعددی هم برای گرایش افراد به انواع مواد مخدر ذکر شده است. یکی از عواملی که می‌تواند با اعتیاد و آمادگی به آن رابطه داشته باشد، ناگویی هیجانی یا آلکسی‌تایمیا^۲ است. ناگویی هیجانی یک ویژگی شخصیتی است و به عنوان نقص در پردازش شناختی هیجان تعریف می‌شود (لاروزا^۳ و همکاران، ۲۰۲۱). افراد دچار ناگویی هیجانی، به طور کلی مشکلاتی را در زمینه شناسایی و/یا توصیف احساسات، مشکل در تمایز احساسات درونی از احساسات بدنی، کاهش یا عدم وجود تفکر نمادین و سبک‌شناختی برونگرا تجربه می‌کنند (اورسلینی،^۴ ۲۰۲۰). شواهد فراوانی وجود دارد که بیان می‌کنند ناگویی هیجانی می‌تواند عامل پرخطری در مصرف و وابستگی به مواد مخدر باشد؛ به طوری که در جمعیت عمومی، شیوع ناگویی هیجانی حدود ۱۰ درصد تخمین زده می‌شود؛ در حالی که در افراد مصرف‌کننده مواد مخدر، این درصد حدود ۴۲ تا ۶۷ درصد است. (کروز و بکر،^۵ ۲۰۱۸) درارد^۶ و همکاران (۲۰۱۷) در مطالعه خود با هدف «تعیین ارتباط آلکسی‌تایمیا با اختلال مصرف حشیش»، به این نتیجه رسیدند که بیماران مبتلا به ناگویی هیجانی ممکن است از مصرف حشیش به عنوان استراتژی مقابله با استرس استفاده کنند. تحقیق کروز و بکر (۲۰۱۸) نشان داد که ناگویی هیجانی با اعتیادهای شدیدتر، افکار مزاحم و اجباری درباره مصرف مواد و سطوح بالاتر هوس همراه است. پالما-آلوارز^۷ و همکاران (۲۰۲۱) نیز در مطالعه خود نشان دادند که بیماران مبتلا به اختلال مصرف مواد دارای سطوح بالاتری از ناگویی هیجانی‌اند؛ همچنین نتایج مطالعات آنان نشان داد بین ناگویی هیجانی و عود در بیماران مبتلا به اختلالات مصرف مواد، رابطه معنادار وجود دارد.

یکی دیگر از متغیرهای تأثیرگذار بر آمادگی اعتیاد، فقدان جرأت‌ورزی است. فقدان جرأت‌ورزی در سالهای اخیر، به میزان گسترده‌ای مورد توجه متخصصان علوم رفتاری، به ویژه روان‌شناسان بالینی و تربیتی قرار گرفته است (کاظمی رضایی و کاظمی رضایی، ۱۳۹۹).

1. Welsh, Shentu & Sarvey
2. Alexithymia
3. La Rosa
4. Orsolini
5. Cruise & Becerra
6. Dorard
7. Palma-Álvarez

جرات‌ورزی به دفاع از حقوق و بیان مستقیم، صادقانه و صحیح افکار و احساسات خود اشاره دارد (نیوینز^۱ و همکاران، ۲۰۱۸). افراد جرات‌ورز به خود و دیگران احترام می‌گذارند، منفعل نیستند و اجازه نمی‌دهند دیگران از آنها سوء استفاده کنند (آسپروپولوس^۲ و همکاران، ۲۰۱۸). جرات‌ورزی به عنوان یک مهارت مهم اجتماعی، اضطراب اجتماعی را کاهش می‌دهد و به فرد کمک می‌کند تا با موقعیتها و تعاملات اجتماعی سازگار شود.

برخی مطالعات انجام‌شده در این زمینه نشان می‌دهد بین جرات‌ورزی و پتانسیل اعتیاد، رابطه منفی وجود دارد؛ به طوری که با افزایش نمره جرات‌ورزی، نمره پتانسیل اعتیاد کاهش می‌یابد (امیری و همکاران، ۲۰۲۰). حاجی حسنی و همکاران (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای با هدف تعیین رابطه پرخاشگری، جرات‌ورزی و افسردگی با پتانسیل اعتیاد به مواد، نشان دادند که بین متغیرهای پرخاشگری، جرات‌ورزی و افسردگی با پتانسیل اعتیاد، رابطه معناداری وجود دارد. نتایج پژوهش ابراهم^۳ و همکاران (۲۰۲۲) نیز نشانگر رابطه آماری بسیار معنادار بین اعتیاد به مواد و مهارت جرات‌ورزی بود. همچنین یافته‌های پژوهش گنجی و همکاران (۲۰۲۲) نشان داد که آموزش مهارت جرات‌ورزی به عنوان یک برنامه پیشگیرانه می‌تواند باعث کاهش گرایش دانش‌آموزان به اعتیاد و بهبود سلامت روان و کیفیت زندگی آنان شود.

با توجه به مطالب ذکرشده، امروزه یکی از نگرانی‌های اساسی روان‌شناسان و سیاستگذاران، موضوع اعتیاد در جوانان، به‌ویژه دانشجویان است. با در نظر گرفتن اینکه رشد و شکوفایی هر کشور در گرو توجه به جوانان و دانشجویان است؛ عدم توجه به این گروه از افراد، پیامدهای ناگواری برای جامعه به دنبال خواهد داشت. از این رو، بررسی عوامل گوناگون گرایش به اعتیاد به منظور اعمال سیاستگذاری و برنامه‌ریزی در حوزه پیشگیری، حائز اهمیت است. مطالعات داخلی و خارجی به شکل گسترده‌ای به بررسی علل گرایش به اعتیاد پرداخته‌اند؛ اما با توجه به جستجوهای انجام‌شده، نقش ناگویی هیجانی و جرات‌ورزی در پیش‌بینی گرایش به اعتیاد دانشجویان، بررسی نشده است. در راستای این مهم، هدف کلی پژوهش، بررسی پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد دانشجویان بر اساس مؤلفه‌های ناگویی هیجانی و جرات‌ورزی است. سؤالات پژوهش حاضر این است که آیا بین ناگویی هیجانی و جرات‌ورزی با آمادگی اعتیاد در دانشجویان، رابطه وجود دارد؟ و آیا می‌توان با توجه به مؤلفه‌های جرات‌ورزی و ناگویی هیجانی، گرایش به اعتیاد دانشجویان را پیش‌بینی کرد؟

فرضیه‌های پژوهش عبارتند از:

- بین ناگویی هیجانی و آمادگی اعتیاد دانشجویان، ارتباط وجود دارد.
- بین جرأت‌ورزی و آمادگی اعتیاد دانشجویان، ارتباط وجود دارد.
- ناگویی هیجانی، پیش‌بینی‌کننده آمادگی اعتیاد دانشجویان است.
- جرأت‌ورزی، پیش‌بینی‌کننده آمادگی اعتیاد دانشجویان است.

ب) روش

۱. جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

جهان‌بینی و نوع نگاه پژوهشگر، بر پایه اصول علوم تجربی و رویکرد عینی‌گرا و فلسفه اثبات‌گرایانه استوار است. پژوهش حاضر به لحاظ هدف، جزء پژوهش‌های کاربردی و از نظر ماهیت و روش گردآوری یافته‌ها، توصیفی-مقطعی از نوع همبستگی است. نوع داده‌های این پژوهش، کمی و جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان ورودی جدید شرکت‌کننده در کلاسهای گروه معارف دانشگاه خوارزمی تهران در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ به تعداد ۲۰۰ نفر بود. با استفاده از فرمول کوکران، حداقل حجم نمونه ۱۳۲ نفر محاسبه و نمونه مد نظر به طور تصادفی ساده انتخاب شد. به هر یک از آزمودنی‌ها سه پرسشنامه پژوهش ارائه شد و از آنان خواسته شد که تا حد امکان به همه پرسشها پاسخ دهند. در نهایت با کنار گذاشتن پرسشنامه‌هایی که به صورت ناقص یا الگودار پر شده بودند، ۱۲۰ پرسشنامه باقی‌مانده وارد تحلیل شدند.

۲. ابزار جمع‌آوری اطلاعات

یک) پرسشنامه آمادگی به اعتیاد: مقیاس آمادگی به اعتیاد توسط وید^۱ و همکاران (۱۹۹۲) ساخته شد و در ایران نیز تلاشهایی به منظور تعیین روایی آن صورت گرفت. این پرسشنامه، مقیاس ایرانی آمادگی به اعتیاد است که زرگر آن را با توجه به شرایط روانی و اجتماعی جامعه ایران ساخته است (زرگر و همکاران، ۱۳۸۵) و شامل دو عامل به اضافه ۳۶ گویه و پنج گویه برای سنجش دروغ است. هر گویه بر اساس مقیاس نمره صفر (کاملاً مخالفم) تا سه (کاملاً موافقم) نمره‌گذاری شد؛ اما برخی از گویه‌ها (شامل ۶، ۱۲، ۱۵ و ۲۱) معکوس

امتیازدهی شدند (مسلمان و همکاران، ۱۳۹۷). آلفای کرونباخ محاسبه شده در این پژوهش، ۰/۹۴۹ به دست آمد.

دو) پرسشنامه ناگویی هیجانی تورنتو: پرسشنامه ناگویی هیجانی بر گزارش خود فرد مبتنی است که باگی و همکاران (۱۹۹۴) آن را طراحی کرده‌اند و دارای ۲۰ سؤال پنج گزینه‌ای می‌باشد. این پرسشنامه دارای سه بعد دشواری در تشخیص و شناسایی احساسات (هفت سؤال اول)، دشواری در توصیف احساسات (پنج سؤال دوم) و تمرکز بر تجارب بیرونی (هشت سؤال سوم) است. در نسخه فارسی این پرسشنامه، ضرایب آلفای کرونباخ برای ناگویی خلقی کلی و سه زیرمقیاس دشواری در تشخیص احساسات، دشواری در توصیف احساسات و جهت گیری فکری معطوف به بیرون، به ترتیب ۸۵ درصد، ۸۲ درصد، ۷۵ درصد و ۷۲ درصد محاسبه شده که نشانه همسانی درونی خوب می‌باشد (بشارت، ۱۳۹۲). آلفای کرونباخ محاسبه شده پرسشنامه در پژوهش حاضر، ۰/۸۰۴ می‌باشد.

سه) پرسشنامه جرأت‌ورزی یا قاطعیت گمبریل و ریچی: این پرسشنامه ساخته گمبریل و ریچی (۱۹۷۵) است. علت انتخاب این مقیاس، توانایی منحصر به فرد آن در مشخص کردن درجه ناراحتی تجربه شده دانشجویان در موقعیتهای خاص و وجود موقعیتهای اجتماعی مثبت و منفی نسبتاً زیاد آن است. این پرسشنامه دارای ۲۲ سؤال پنج گزینه‌ای است. قاطعیت آزمودنی‌ها در سه سطح پایین (۰/۷۵ امتیاز به بالا)، متوسط (۰/۲۵ تا ۰/۷۵ امتیاز) و بالا (کمتر از ۰/۲۵ امتیاز) طبقه‌بندی شد. روایی و پایایی این آزمون به ترتیب برابر با ۰/۳۹، ۰/۷۰ و ۰/۸۷ گزارش شده است (هارون رشیدی و کاظمی مقدم، ۱۳۹۷). آلفای کرونباخ محاسبه شده در پژوهش حاضر، ۰/۸۳۹ است.

ج) یافته‌ها

در جدول ۱، میانگین و انحراف معیار نمرات دانشجویان در مؤلفه‌های آمادگی به اعتیاد، ناگویی هیجانی و جرأت‌ورزی ذکر شده است.

جدول ۱: شاخصهای مرکزی و پراکندگی متغیرهای پژوهش

شاخصهای توصیفی					مؤلفه‌های تحقیق
تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین	
۱۲۰	۴۷/۲۶	۲۶/۹۸	۴	۱۰۷	آمادگی به اعتیاد

بررسی پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد دانشجویان بر اساس ... ۹

۷۵	۲۴	۱۱/۲۵	۵۰/۶۶	۱۲۰	ناگویی هیجانی	
۲۸	۷	۴/۹۷	۱۷/۳۰	۱۲۰	دشواری در تشخیص احساسات	مؤلفه‌های
۲۰	۶	۳/۳۵	۱۲/۷۷	۱۲۰	دشواری در توصیف احساسات	ناگویی
۳۵	۹	۵/۳۰	۲۰/۵۹	۱۲۰	تمرکز بر تجارب بیرونی	هیجانی
۸۳	۲۲	۱۱/۸۴	۴۸/۱۰	۱۲۰	جرأت‌ورزی	

به منظور بررسی مفروضه نرمال بودن داده‌ها، از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شده که نتایج آن در جدول ۲ ذکر شده است.

جدول ۲: آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی مفروضه نرمال بودن متغیرهای پژوهش

آزمون کولموگروف-اسمیرنوف		نام متغیر
سطح معناداری	میزان Z	
۰/۰۷۵	۱/۲۸	آمادگی به اعتیاد
۰/۶۰	۰/۷۶۱	ناگویی هیجانی
۰/۱۲	۱/۱۷	دشواری در تشخیص احساسات
۰/۱۶	۱/۱۱	دشواری در توصیف احساسات
۰/۴۳	۰/۸۶۷	تمرکز بر تجارب بیرونی
۰/۶۵	۰/۷۳۲	جرأت‌ورزی

با توجه به اطلاعات حاصل از جدول ۲ و با تأکید بر Z به دست آمده برای معناداری نمرات ناگویی هیجانی و جرأت‌ورزی با آمادگی به اعتیاد، در سطح ۰/۰۵ معنادار نیست. پس می‌توان به این نتیجه رسید که توزیع داده‌های مرتبط با فرضیه‌های پژوهش، نرمال است و می‌توان از آزمونهای پارامتری مانند همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه آمادگی به اعتیاد و مؤلفه‌های ناگویی هیجانی و جرأت‌ورزی در دانشجویان دانشگاه خوارزمی استفاده کرد.

جدول ۳: همبستگی پیرسون بین ناگویی هیجانی و جرأت‌ورزی با آمادگی به اعتیاد

تعداد	سطح خطا (α)	سطح معناداری (P)	ضریب تعیین (R^2)	ضریب همبستگی پیرسون (r)	متغیرهای پژوهش
۱۲۰	۰/۰۵	۰/۰۰۱	۰/۱۲۸	۰/۳۵۸**	ناگویی هیجانی
۱۲۰	۰/۰۵	۰/۰۰۴	۰/۰۶۸	۰/۲۶۱**	دشواری در تشخیص احساسات
۱۲۰	۰/۰۵	۰/۰۰۲	۰/۰۷۸	۰/۲۸۰**	دشواری در توصیف احساسات
۱۲۰	۰/۰۵	۰/۰۰۱	۰/۱۱۴	۰/۳۳۷**	تمرکز بر تجارب بیرونی
۱۲۰	۰/۰۵	۰/۰۰۱	۰/۱۱۱	۰/۳۳۳**	جرأت‌ورزی

** معناداری در سطح ۰/۰۱ * معناداری در سطح ۰/۰۵

بر اساس جدول ۳، ملاحظه می‌شود که مقدار آزمون همبستگی پیرسون بین ناگویی هیجانی و جرأت‌ورزی با آمادگی به اعتیاد، در سطح ۰/۰۵ معنادار است. لذا فرض صفر رد می‌شود و آزمون معنادار است و چون مقدار همبستگی مثبت است، وجود رابطه مستقیم را می‌پذیریم؛ یعنی هرچه ناگویی هیجانی بالاتر باشد، آمادگی به اعتیاد در دانشجویان بیشتر خواهد بود. همچنین هرچه نمره جرأت‌ورزی بالاتر باشد، افزایش نمره آمادگی اعتیاد، سازگاری را به همراه خواهد داشت. از آنجا که فرد هرچه نمره جرأت‌ورزی پایین‌تری داشته باشد، از جرأت‌ورزی بالاتری برخوردار است و بالعکس؛ پس با اطمینان ۹۵ درصد نتیجه می‌گیریم که هرچه جرأت‌ورزی در دانشجویان بالاتر باشد، کاهش آمادگی اعتیاد آنان را در زندگی به همراه خواهد داشت. با توجه به مقدار ضریب تعیین (R^2) مشخص شده، ۱۱ درصد واریانس آمادگی به اعتیاد توسط متغیرهای پیش‌بین (ناگویی هیجانی و جرأت‌ورزی) قابل تبیین است.

د) بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی پیش‌بینی گرایش به اعتیاد دانشجویان بر اساس مؤلفه‌های ناگویی هیجانی و جرأت‌ورزی انجام گرفت. یافته‌ها نشان داد که بین ناگویی هیجانی با آمادگی به اعتیاد دانشجویان، رابطه مثبت معناداری وجود دارد؛ بدین معنی که هرچه ناگویی هیجانی در دانشجویان بالاتر باشد، افزایش آمادگی به اعتیاد آنان را در زندگی به همراه خواهد داشت. بنابر این، بر اساس یافته‌های پژوهش، ناگویی هیجانی، پیش‌بینی‌کننده گرایش به اعتیاد در دانشجویان است. این یافته با یافته‌های سلیمی و همکاران (۱۳۹۶)، ماهاپاترا و شارما^۱ و همکاران (۲۰۱۸) و پالما-آلوارز و همکاران (۲۰۲۱) همسو است.

به طور کلی به نظر می‌رسد افراد مبتلا به ناگویی هیجانی در کنار آمدن با استرس‌های روانی و اجتماعی مشکل داشته و تمایل بیشتری به استفاده از «الگوهای اعتیادآور» به عنوان یک استراتژی مقابله‌ای برای مدیریت احساسات زمینه‌ای پریشانی دارند. این افراد به دلیل ناتوانی در پردازش شناختی احساسات خود و عدم آگاهی هیجانی، به طور معمول در شناسایی، درک یا توصیف هیجانهای خویش ناتوانند و توان محدودی در سازگاری با شرایط تنش‌زا دارند که خود منجر به ایجاد مشکلاتی در روابط بین فردی و آسیب‌پذیری بیشتر فرد در برابر حوادث استرس‌آور زندگی می‌شود (سلیمی و همکاران، ۱۳۹۶). در نتیجه، تعارض محیطی در

این گونه افراد بالا می‌رود و فرد، درماندگی و استرس و دیگر هیجانات منفی را در مواجهه با محیط پیرامون تجربه می‌کند. لذا دامنه گسترده‌ای از راهبردهای تنظیم ناسازگارانه، مانند مصرف مواد را به عنوان سازوکار دفاعی در برابر هیجانهای ناخوشایند ناشی از استرس به کار می‌گیرد (گائو،^۱ ۲۰۱۸). همچنین این افراد از کلمات عاطفی کمتری استفاده می‌کنند و گفتار آنان خسته‌کننده و فاقد جان‌نشین‌سازی و نمادسازی است؛ بنابراین، دشواری در برقراری روابط عاطفی در افراد دچار ناگویی هیجانی می‌تواند یکی از عوامل سوق‌دهنده افراد به سمت مواد باشد (بیرامی و همکاران، ۱۳۹۷). به علاوه، افراد با ناگویی هیجانی بالا، در ابراز کلامی احساسات درونی‌شان دچار مشکل‌اند و بدنشان از جانب آنان احساس خود را ابراز می‌کند. نمونه بارز چنین ابرازی، احساس درد است که این افراد به منظور جلوگیری و تسکین چنین احساسی، به خوددرمانی و استفاده از مواد مخدر روی می‌آورند (زاماریولا^۲ و همکاران، ۲۰۱۸). در تبیین این فرضیه می‌توان گفت که افراد مبتلا به ناگویی هیجانی، دارای احساسات تمایز نیافته همراه با برانگیختگی جسمانی‌اند. با این حال، به دلیل چالش‌هایی که در تشخیص، بیان و تنظیم این احساسات وجود دارد؛ برانگیختگی، فعال باقی مانده و از بین نمی‌رود و موجب اختلال در دستگاه عصبی خودکار و دستگاه ایمنی می‌شود. این برانگیختگی که همراه با ناگویی هیجانی است، در نهایت باعث تولید علائم بیماری‌های جسمی، اضطراب و افسردگی می‌شود و ممکن است مصرف مواد با هدف کاهش این علائم و کاستن میزان اضطراب و افسردگی فرد صورت گیرد (نریمانی و پوراسماعیلی، ۲۰۱۲). به طور کلی می‌توان چنین استنباط کرد که مواد مخدر و الکل می‌توانند به عنوان «پادزهر» برای ناگویی هیجانی عمل کنند؛ زیرا بر اساس تأثیرات آن، فرد قادر به ابراز احساسات و عواطف خود می‌شود، در حالی که بدون آن مواد، هرگز قادر به دستیابی این امر نبوده است. (تکسیرا،^۳ ۲۰۱۷)

از دیگر عواملی که می‌تواند در گرایش به اعتیاد در دانشجویان نقش داشته باشد، متغیر جرأت‌ورزی است. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که بین جرأت‌ورزی و گرایش به اعتیاد دانشجویان، رابطه معکوس معناداری وجود دارد؛ بدین معنی که هر چه جرأت‌ورزی در دانشجویان بالاتر باشد، کاهش آمادگی به اعتیاد آنان را در زندگی به همراه خواهد داشت. این یافته با نتایج تحقیق وجودی و همکاران (۱۳۹۳)، کاظمی رضایی و کاظمی رضایی (۱۳۹۹) و تاتاری و همکاران (۲۰۲۰) همسو است.

جرات‌ورزی در روابط بین فردی و درون‌فردی در شرایط بحرانی مؤثر است. در تبیین یافته‌های اخیر می‌توان از مدل الکساندر استفاده کرد. الکساندر معتقد است افرادی که در هماهنگی با دیگران و ساختار اجتماعی موفق‌اند و اعتماد به نفس بیشتری دارند، در معرض خطر وابستگی به مواد مخدر قرار نمی‌گیرند (گو و همکاران، ۲۰۱۶). از آنجا که یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های ابراز وجود، توانایی نه گفتن به تقاضاهای نامعقول دیگران است؛ ممکن است استدلال شود افرادی که نمره جرات‌ورزی پایین‌تری می‌گیرند، عزت نفس ضعیف‌تری دارند و به همین دلیل، قادر به رد درخواستهای غیر منطقی دیگران نیستند. این افراد منفعلانه با درخواستهای غیر منطقی دیگران (مانند پیشنهاد مصرف مواد) موافقت می‌کنند و در نتیجه، با وجود اکراه، تسلیم چنین درخواستهایی می‌شوند. این افراد حتی ممکن است برای تأیید یا جلوگیری از طرد شدن توسط دوستان معتاد خود، با آنها همانندسازی کرده، به مصرف مواد بپردازند (امیری و همکاران، ۲۰۲۰). با توجه به اینکه قاطعیت و جرات‌ورزی، توانایی فرد را برای رد درخواستهای نامناسب دیگران افزایش می‌دهد، افراد جرات‌ورز می‌توانند در برابر درخواستهای غیر منطقی دیگران برای اعتیاد مقاومت کنند (آسپروپلوس و همکاران، ۲۰۱۸). همچنین در تبیین این یافته می‌توان گفت که افراد دارای جرات‌مندی و اعتماد به نفس بالا، از قدرت مهارت حل مسئله بالاتری برخوردارند؛ به طوری که بهتر از افراد دارای جرات‌ورزی پایین، قادر به شناسایی راه‌حلهای مؤثر در مواجهه با بحرانها و فشارهای روانی بوده، انتظار اثربخشی بیشتری درباره راه‌حلهای آنها و تصمیماتی که می‌گیرند، دارند.

به طور خلاصه نتایج نشان داد که بین ناگویی هیجانی و جرات‌ورزی، با گرایش به اعتیاد دانشجویان، رابطه وجود دارد. نتیجه به دست آمده، در بالا بردن سطح آگاهی نسبت به عوامل مؤثر در اعتیادپذیری حائز اهمیت است. برنامه‌ریزان و سیاستگذاران می‌توانند از آن برای برنامه‌ریزی به منظور کاهش گرایش جوانان به مواد مخدر استفاده کنند. نکته اینجاست که با آموزش مهارتهای تنظیم هیجان و مهارتهای زندگی می‌توان به طور قابل توجهی عزت نفس و مهارت جرات‌ورزی و ابراز هیجانات را در افراد افزایش داد.

از آنجا که توانایی مدیریت هیجانات برای پیشرفت تحصیلی و سلامت روان افراد بسیار مهم است و بدون مهارتهای تنظیم هیجان، کودکان نمی‌توانند خود را ابراز یا احساسات خود را به روشهای متناسب با سن مدیریت کنند؛ در معرض طرد اجتماعی نیز قرار می‌گیرند و ممکن است در بزرگسالی با چالشهایی از جمله خطر گرایش به اعتیاد روبه‌رو شوند. می‌توان

بررسی پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد دانشجویان بر اساس ... ۱۳

از مداخلات تنظیم هیجان، به عنوان یکی از جنبه‌های مهم پیشگیری سوء مصرف مواد در سنین مدرسه استفاده کرد. (شهبازی راد و عزیزی، ۲۰۱۸)

محدودیتها

جامعه آماری و نوع پژوهش حاضر، در زمینه تعمیم یافته‌ها و تبیین متغیرهای بررسی شده، محدودیت‌هایی را مطرح می‌کند که بایستی در نظر گرفته شوند. بعلاوه نتایج مطالعه حاضر بر روش خودارزیابی مبتنی بر پرسشنامه و اقدامات روان‌شناختی تکیه داشت و اعتیاد به مواد مخدر از نظر بالینی در محیط روان‌پزشکی آزمایش نشده است.

پیشنهادها

با توجه دخالت عوامل مختلف در سوء مصرف مواد، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، به عواملی همچون: شرایط خانوادگی، سبک‌های دل‌بستگی و سطح اجتماعی و اقتصادی افراد نیز توجه شود تا بتوان در زمینه عوامل پیش‌بینی‌کننده گرایش به اعتیاد، صحیح‌تر قضاوت کرد.

منابع

- بشارت، محمدعلی (۱۳۹۲). «مقیاس ناگویی هیجانی تورتو: پرسشنامه، روش اجرا و نمره‌گذاری (نسخه فارسی)». *روان‌شناسی تحولی*، ش ۱۰ (۳۷): ۹۰-۹۲.
- بیرامی، منصور؛ جلیل باباپور خیرالدین، تورج هاشمی نصرت‌آباد و سعیده خلیل زادبهروزیان (۱۳۹۷). «بررسی رابطه ساختاری سرشت و منش، الکی تایمیا و استرس ادراک شده با اعتیادپذیری در دانشجویان». *اندیشه و رفتار در روان‌شناسی بالینی*، ش ۱۳ (۵۰): ۷۷-۸۶.
- حاجی‌حسینی، مهرداد؛ عبدالله شفیع‌آبادی، فهیمه پیرساقی و عمر کیانی پور (۱۳۹۱). «رابطه بین پرخاشگری، ابراز وجود و افسردگی با آمادگی به اعتیاد در دانشجویان دختر دانشگاه علامه طباطبایی». *دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، ش ۱۳ (۳- پیاپی ۴۹): ۶۵-۷۴.
- زرگر، یداله (۱۳۸۵). «ساخت مقیاس ایرانی آمادگی اعتیاد». *دومین کنگره انجمن روان‌شناسی ایران*. تهران.
- سلیمی، هادی؛ گیتا علیپور، نسرین میری و فاطمه کرمانشاهی (۱۳۹۶). «بررسی همبستگی بین حساسیت پردازش حسی و ناگویی خلقی با روی‌آوری به اعتیاد در دانشجویان دختر ساکن خوابگاه علوم پزشکی قزوین». *مجله دانشگاه علوم پزشکی قم*، ش ۱۱ (۱): ۶۸-۷۸.
- کاظمی رضایی، سید ولی و سید علی کاظمی رضایی (۱۳۹۹). «پیش‌بینی گرایش به اعتیاد بر اساس ناگویی خلقی و ابراز وجود در دانشجویان پرستاری». *فیض*، ش ۲۴ (۲): ۲۳۵-۲۲۷.
- مسلمان، مهسا؛ عاطفه حسینی و مریم صادق‌پور (۱۳۹۷). «پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد بر اساس سیستم‌های مغزی بازداری فعال‌سازی رفتاری و توانایی‌های شناختی در بین دانشجویان مؤسسه آموزش عالی آمل در سال ۹۷-۱۳۹۶». *علوم مراقبتی نظامی*، ش ۵ (۲): ۱۴۶-۱۵۵. مسلسل (۱۶): ۱۴۶-۱۵۵.
- وجودی، بابک؛ نسترن عطارد و حمید پورشریفی (۱۳۹۳). «مقایسه حساسیت بین فردی و ابراز وجود در افراد وابسته به مواد مخدر و عادی». *اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد*، ش ۸ (۳۱): ۱۰۹-۱۱۸.
- هارون رشیدی، همایون و کبری کاظمیان مقدم (۱۳۹۷). «رابطه الگوهای ارتباطی، انعطاف‌پذیری و انسجام خانواده با جرأت‌ورزی دانش‌آموزان دختر». *زنان و خانواده*، ش ۱۳ (۴۴): ۱۸۳-۱۶۵.

- Basharat, Mohammad Ali (2012). "Toronto Emotional Dyslexia Scale: Questionnaire, Implementation Method and Scoring (Persian Version)". *Evolutionary Psychology*, vol. 10(37): 92-90.
- Birami, Mansour; Jalil Babapour Khairuddin, Toraj Hashemi Nusratabad and Saeeda Khalilzad Behroozian (2017). "Investigation of the structural relationship between nature and character, alexithymia and perceived stress with addiction in students". *Thought and behavior in clinical psychology*, no. 13(50): 86-77.
- Haji Hosni, Mehrdad; Abdullah Shafiabadi, Fahima Pirsaghi and Omar Kianipour (2013). "The relationship between aggression, self-expression and depression with readiness for addiction in female students of Allameh Tabatabai University". *Knowledge and research in applied psychology*, vol. 13(3-49): 65-74.
- Zargar, Yadollah (2006). "Building the Iranian Addiction Readiness Scale". The second congress of the Iranian Psychological Association. Tehran.
- Salimi, Hadi ; Gita Alipour, Nasreen Miri and Fatemeh Kermanshahi (2016). "Investigation of the correlation between the sensitivity of sensory processing and ataxia with addiction in female students living in Qazvin Medical Sciences Dormitory". *Journal of Qom University of Medical Sciences*, vol. 11(1): 68-78.
- Kazemi Rezaei, Seyed Wali and Seyed Ali Kazemi Rezaei (2019). "Prediction of addiction tendency based on dyslexia and self-expression in nursing students". *Faiz*, vol. 24(2): 235-227.
- Mosalmam, Mahsa; Atefeh Hosseini and Maryam Sadeghpour (2017). "Prediction of readiness for addiction based on brain systems of inhibition, behavioral activation and cognitive abilities among students of Amol Institute of Higher Education in 2017-2018". *Military Care Sciences*, No. 5(2- 16): 155-146.
- Voojoodi, Babak; Nastaran Atarod and Hamid Poursharifi (2013). "Comparison of interpersonal sensitivity and self-expression in drug addicts and normal people". *Addiction and substance abuse research*, No. 8(31): 118-109.
- Haroon Rashidi, Homayun and Kobra Kazemian Moghaddam (2017). "The relationship between communication patterns, flexibility and family cohesion with the courage of female students". *Women and Family*, vol. 13(44): 183-165.
- Aliakbarzadeh Arani, Z.; A. Biderafsh & S. Salmani (2019). "The relationship of spirituality development and addiction potential among students of Qom University of Medical Sciences". *J. Relig Health*, 58(4): 1107-14.
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5®)*. American Psychiatric Pub.
- Amiri, M.; Z. Sadeghi, E. Sadeghi & A. Khosravi (2020). "Relationship Between Assertion and Aggression with Addiction Potential: A Cross-Sectional Study in 2019". *Osong Public Health Res Perspect*, 11(4): 231-238.
- Arsandaux, J.; I. Montagni, M. Macalli, V. Bouteloup, C. Tzourio & C. Galéra (2020). "Health Risk Behaviors and Self-Esteem Among College Students: Systematic Review of Quantitative Studies". *International Journal of Behavioral Medicine*, 27: 59-142.
- Aspropoulos, E.; L. Lazuras, A. Rodafinos & J. Eiser (2018). "Can you please put it out? Predicting non-smokers' assertiveness intentions at work". *Tobacco Control*, 19(2): 148-152.
- Cruise, K.E. & R. Becerra (2018). "Alexithymia and problematic alcohol use: A critical update". *Addictive Behaviors*, 77: 232-246.
- Dorard, G.; C. Bungener, O. Phan, Y. Edel, M. Corcos & S. Berthoz (2017). "Is alexithymia related to cannabis use disorder? Results from a case-control study in outpatient adolescent cannabis abusers". *J. Psychosom Res.*, 95: 74-80. 10.1016/j.jpsychores.2017.02.012
- Ebrahim, S.M.; H.A. Radwan & S. El Amrosy (2022). "The effectiveness of life skills training on assertiveness, self-esteem and aggressive behavior among patients with substance use disorders". *International Egyptian Journal of Nursing Sciences and Research*, 2(2): 413-431.
- Gambrell, E.D. & C.A. Richey (1975). "An assertion inventory for use in

- assessment and research". *Behavior Therapy*, 6(4): 550-561.
- Ganji, F.; F. Khani, Z. Karimi & L. Rabiei (2022). "Effect of assertiveness program on the drug use tendency, mental health, and quality of life in clinical students of Shahrekord University of Medical Sciences". *J. Educ Health Promot*, 26: 11-48. doi: 10.4103/jehp.jehp_107_21. PMID: 35372608; PMCID: PMC8974960.
 - Gao, T.; J. Li, H. Zhang, J. Gao, Y. Kong, Y. Hu & S. Mei (2018). "The influence of alexithymia on mobile phone addiction: The role of depression, anxiety and stress". *J. Affective Disord*, 225: 761-766.
 - Gu, H.J.; O.S. Lee & M.J. Hong (2016). "The relationship between SNS addiction tendency, selfassertiveness, interpersonal problems and in college students. *J. Korea Academia-Industrial Cooperation Soci*, 17(4): 180-7.
 - La Rosa V.L.; A. Gori, P. Faraci, C.M. Vicario & G. Craparo (2021). "Traumatic Distress, Alexithymia, Dissociation, and Risk of Addiction During the First Wave of COVID-19 in Italy: Results from a Cross-sectional Online Survey on a Non-clinical Adult Sample". *Int J Ment Health Addict*, 10: 1-17.
 - Mahapatra, A. & P. Sharma (2018). "Association of Internet addiction and alexithymia-A scoping review". *Addict behav*, 81: 175-82.
 - Mollick, J.A. & H. Kober (2020). "Computational models of drug use and addiction: A review". *J. Abnorm Psychol*, 129(6): 544-555.
 - Narimani, M. & A. Pouresmali (2012). "Compare alexithymia and spiritual intelligence in addicts, individuals treated with methadone and non-addicts". *Q. J. Res. Addict.*, 6(22): 7-23. [Full Text in Persian]
 - Newins, A.R.; L.C. Wilson & S.W. White (2018). "Rape myth acceptance and rape acknowledgment: The mediating role of sexual refusal assertiveness". *PsychiatryResearch*, 263: 15-21.
 - Orsolini, L. (2020). "Unable to describe my feelings and emotions without an addiction: the interdependency between alexithymia and addictions". *Front Psychiatry*, 11: 346-543.
 - Palma-Álvarez, R.F.; E. Ros-Cucurull, C. Daigre, M. Perea-Ortueta, N. Martínez-Luna, P. Serrano-Pérez, et al. (2021). "Is alexithymia related to retention and relapses in patients with substance use disorders?: a one year follow-up study". *Addict Behav.*, 113: 106-681. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2020.106681>.
 - Rounaghi, M.; S. Pakseresht, S. Asiry & Z. Atrkar Roushan (2018). "Relationship between aggression and addiction tendency among university students". *Journal of Holistic Nursing and Midwifery*, 28(3): 185-91.
 - Shahbazi rad, A. & M. Azizi (2018). "Effectiveness of Teaching Emotion Regulation Strategies in Improving Cognitive-Emotional Regulation Among Female Students in Addiction-Stricken Areas of Kermanshah City". *J Family Reprod Health*;12(4): 204-209.
 - Tatari, F.; V. Farnia, K. Momeni, O. Davarinejad, S. Salemi, B. Soltani, N. Niazi & M. Alikhani (2020). "Predicting addiction potential based on sensation-seeking, psychological hardiness and assertiveness in students in western Iran: an analytical study". *Journal of Substance Use*, 26(1): 7-12.
 - Teixeira, R.J. (2017). "Alexithymia and drug addiction: is there a missing link?". *MOJ Addict Med Ther*, 3(3): 71-73.
 - Weed, N.; N.J. Butcher, T. Mckenna & Y. Ben-Porath (1992). "New measures for assessing alcohol and other drug problems with MMPI-2, APS & AAS". *Journal of Personality Assessment*, 58: 389-404.
 - Welsh, J.W.; Y. Shentu & D.B. Sarvey (2019). "Substance Use Among College Students. Focus". *Am Psychiatr Publ*, 17(2): 117-127.
 - Zamariola, G.; E. Vlemincx, O. Luminet & O. Corneille (2018). "Relationship between interoceptive accuracy, interoceptive sensibility, and alexithymia". *Personality and Individual Differences*, 125: 14-20.